

Sygn. akt I.Ca 474/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2018r.

Sąd Okręgowy w Suwałkach I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Cezary Olszewski
Sędziowie SO :	Alicja Wiśniewska , Joanna Walczuk
Protokolant:	st. sekr. sądowy Ewa Andryszczyk

po rozpoznaniu w dniu 10 stycznia 2018 roku w Suwałkach

na rozprawie

sprawy z powództwa **B. G.**

przeciwko H. O.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki B. G. od wyroku Sądu Rejonowego w Augustowie z dnia 18 października 2017r. sygn. akt I C 513/17

1. Oddala apelację.

2. Zasądza od powódki B. G. na rzecz pozwanego H. O. kwotę 1800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego przed sądem II- giej instancji.

SSO Cezary Olszewski SSO Alicja Wiśniewska (...) Joanna Walczuk

Sygn. akt: I. Ca. 474/17

UZASADNIENIE

Powódka B. G. wniosła o zasądzenie na jej rzecz solidarnie od pozwanych M. O. i H. O. kwoty 20.003,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 11.11.2016r. do dnia zapłaty wraz z kosztami postępowania sądowego według norm przepisanych (z uwzględnieniem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa), w tym kosztami zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu wskazała, iż C. D. zawarł z pozwanymi w dniu 30.08.2016 r. umowę przedwstępną sprzedaży nieruchomości położonej w M. gm. Płaska. Strony w/w umowy wyznaczyły termin do zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży do dnia 30.10.2016 r. Jednocześnie C. D. przekazał pozwanym kwotę 20.000,00 zł tytułem zadatku na poczet ceny nabycia w/w nieruchomości. W związku ze zbliżającym się terminem do wykonania w/w umowy C. D. w dniu 14.10.2016r. wezwał pozwanych do wskazania daty i miejsca podpisania aktu notarialnego. W odpowiedzi na w/w pismo pozwani odmówili sprzedaży nieruchomości. Pozwani wskazywali, iż oświadczenie woli z dnia

30.08.2016r. zostało przez nich złożone w stanie nietrzeźwości i fakt ten został wykorzystany przez C. D., który zdaniem pozwanych wymógł podpisanie oświadczenia woli i „na siłę” wręczył im zadatek w wysokości 20.000,00 zł. C. D. w dniu 03.11.2016r. zawarł z B. G. umowę przelewu wierzytelności, w wyniku której przeniesiono na cesjonariusza wierzytelność przysługującą cedentowi w stosunku do pozwanych z tytułu w/w umowy przyrzeczonej sprzedaży nieruchomości. Kwota stanowiąca wartość przedmiotu sporu stanowi kwotę dwukrotności zadatku przekazanego pozwany pomniejszoną o wpłaconą przez pozwanych kwotę, tj. 19.997,00 zł.

Sąd Rejonowy w Augustowie w dniu 08.12.2016 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, w którym uwzględnił w całości roszczenie powódki.

W przewidzianym terminie pozwani M. O. i H. O. złożyli sprzeciw od nakazu zapłaty z dnia 08.12.2016r., w którym wnieśli o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od strony powodowej zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego zgodnie z normami przepisanyymi.

W uzasadnieniu wskazali, iż oświadczenia woli pozwanych są nieważne, gdyż zostały złożone w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli, a konkretnie w chwili składania podpisów byli w stanie całkowitej nietrzeźwości. Nadto wskazywali, iż pismo zatytułowane (...) nie posiada wszystkich istotnych elementów umowy przyrzeczonej, a mianowicie nie określa strony kupującej.

Wyrokiem z dnia 18 października 2017 r. w sprawie o sygn. akt: I. C. 513/17 Sąd Rejonowy w Augustowie oddalił powództwo, umorzył postępowanie w stosunku do pozwanego M. O., zasądził od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Augustowie kwotę 1.102 zł tytułem kosztów dojazdu świadka oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego H. O. kwotę 3.617 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

W dniu 30.08.2016 r. pozwani H. O. i M. O. oraz C. D. podpisali pismo zatytułowane (...). Pismo to sporządził C. D.. Z treści pisma wynikało, iż H. O. i M. O. legitymujący się dowodem osobistym (brak danych uzupełnionych w oświadczeniu), zamieszkały (brak danych uzupełnionych w oświadczeniu) oświadczyli, że w dniu 30 sierpnia 2016 r. „otrzymałem” zadatek w wysokości 20.000,00 zł na poczet sprzedaży działki nr (...) o powierzchni 1001 m². Zadatek wpłacił C. D. legitymujący się dowodem osobistym (...), zamieszkały w A. przy ul. (...). Całkowita cena zakupu wynosi 220.000,00 zł. W przedmiotowym (...) znalazł się również zapis, iż strony zgodnie oświadczają, że podpisanie aktu notarialnego nastąpi do dnia 30 października 2016r., zaś opłaty związane z zakupem działki będzie ponosił kupujący. W momencie podpisania w/w oświadczenia, pozwani byli pod wpływem alkoholu.

W dniu 03.11.2016 r. została zawarta pomiędzy C. D. (cedentem) a B. G. (cesjonariuszem) umowa przelewu wierzytelności dotycząca cesji wszelkich należności cedenta wynikających z zawartej pomiędzy cedentem a M. O. i H. O. w dniu 30.08.2016 r. umowy przyrzeczonej sprzedaży nieruchomości położonej w miejscowości M., gmina P. działka nr (...) – w kwocie 40.000 zł, tj. kwocie stanowiącej dwukrotność zadatku. O zawarciu umowy cesji C. D. powiadomił pozwanych.

Powódka B. G. wezwała pozwanych do zapłaty kwoty 40.000 zł w terminie do dnia 10 listopada 2016 r., czemu ci ostatni nie zadośćuczynili.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy mając na względzie art. 394 k.c. wskazał, że bez rozstrzygnięcia jednoczesnego, czy w dacie podpisywania przez pozwanych (...) znajdowali się oni w stanie nietrzeźwości wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli (art. 82 k.c.), czy też jedynie w stanie wpływającym na większą podatność pozwanych na argumentację zainteresowanego związaną z zawarciem umowy z C. D., brak jest możliwości wskazania, iż klauzula zastrzegająca zadatek stanowiła przejaw zamiaru obu stron wzmocnienia zadatkiem umowy. Świadczy o tym bezpośrednie zachowanie pozwanego H. O., który czuł się oszukany wręczeniem zadatku przez C. D.. Ponadto (...) zostało sporządzone tylko w jednym egzemplarzu, tylko i wyłącznie na rzecz spisującego (...) C. D., bez uzupełnienia braków w danych pozwanych. Braki te prawdopodobnie nie zostały uzupełnione z uwagi na stan

nietrzeźwości pozwanych. Nadto zarówno ze stanowiska pozwanych, jak i świadków W. C., K. M. i Z. W. wynikało, iż C. D. obiecał pozwany przekazanie przy zawarciu umowy łódki z silnikiem, nie zaś jak twierdził C. D. łódki wiosłowej. Skoro zaś pozwani o tym fakcie rozmawiali z w/w świadkami, w tym zasięgając rady świadka W. C., co do wyboru typu silnika, logicznym wydawałoby się przy spisywaniu rzetelnym umowy przedwstępnej zawierającej wszelkie uzgodnienia między stronami odnośnie umowy przyrzeczonej, aby takie zapisy precyzujące przedmiot dodatkowego przysporzenia na rzecz pozwanych zostały tam zawarte, tak jednakże się nie stało. Nadto połączenia telefoniczne wynikające ze złożonych bilingów rozmów C. D. i H. O. nie świadczą o akceptacji warunków zawartego porozumienia przez pozwanych.

Na podstawie zaś art. 355 § 1 k.p.c. umorzono postępowanie w stosunku do pozwanego M. O., który zmarł w toku procesu i wobec którego wydanie wyroku stało się niedopuszczalne.

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł na mocy art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniosła powódka B. G., zarzucając Sądowi Rejonowemu:

1) mającą wpływ na treść zaskarżonego wyroku sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych z zebrany materiał dowodowy poprzez błędne ustalenie i uznanie, iż przekazana przez C. D. pozwanym kwota 20.000 zł nie stanowiła zadatku w rozumieniu art. 394 k.c. powodującego obowiązek zwrotu przez pozwanych dwukrotności tego zadatku, mimo że zebrane dowody w tym, w szczególności dowód z dokumentu w postaci potwierdzenia wpłaty zadatku, zeznania świadka K. M. i C. D. oraz J. R. i K. R. jednoznacznie wskazują, o takim zamiarze stron. W ten sposób Sąd nie zastosował w sprawie dyspozycji art. 394 k.c.,

2) naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez przekroczenie zasad swobodnej oceny dowodów – dokumentu oświadczenia podpisanego przez pozwanych kwitującego otrzymanie zadatku, zeznań świadków K. M. i C. D. oraz J. R. i K. R. i uznanie, wbrew literalnemu brzmieniu dokumentu i wbrew dowodom z zeznań świadków wskazujących na fakt, że obie strony umowy miały pełną świadomość znaczenia słowa zadatku i znaczenia faktu wręczenia określonej kwoty pieniędzy w związku z zawarciem umowy przedwstępnej, że otrzymanie kwoty pieniędzy nie rodzi po stronie pozwanego obowiązku ich zwrotu w podwójnej wysokości,

3) naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. poprzez zaniechanie sporządzenia uzasadnienia wyroku, w którym Sąd wskazałby ustalenie faktów, dowody, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej.

Wskazując na powyższe, skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do Sądu I instancji.

W odpowiedzi na apelację, pozwany H. O. wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za postępowanie apelacyjne.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwolił Sądowi rozpoznającemu apelację na konstatację, że dokonane przez Sąd Rejonowy rozstrzygnięcie, mimo, że zawiera konkluzje prawne, z którymi Sąd II instancji nie zgadza się w pełnym zakresie, było jednak prawidłowe. Sąd Okręgowy nie znalazł zatem podstaw do wydania orzeczenia reformatoryjnego, zgodnego z żądaniem pozwu.

W ocenie Sądu Okręgowego, nie można podzielić oceny prawnej Sądu Rejonowego w tym zakresie, że zastrzeżenie zadatku jest możliwe tylko wówczas, gdy strony umowy wyraźnie tak postanowią. Zdaniem Sądu II instancji, strony umowy nie muszą w ogóle czegokolwiek zastrzegać, aby skutki prawne zastrzeżenia zadatku powstały; zastrzeżenie

jest konieczne, aby te skutki wyłączyć. Trzeba wobec tego przyjąć, że art. 394 k.c., wbrew communis opinio, w ogóle nie reguluje dodatkowego zastrzeżenia umownego, ale określa ustawowe, dodatkowe skutki czynności prawnej – umowy, przy zawieraniu której zadatek jest dawany (art. 56 k.c.). Skutków tych w żadnym razie nie trzeba zastrzegać i nie wynikają one ani z żadnego odrębnego uzgodnienia umownego, ani już tym bardziej z umowy o zadatek. Także ze sformułowania „w braku odmiennego zastrzeżenia umownego” nie należy wnosić, że wobec tego także zadatek jest tego rodzaju zastrzeżeniem (tak Z. Radwański, w: System Prawa Cywilnego, t. III, cz. 1, s. 459). Zastrzeżenie umowne musi zostać dokonane tylko wtedy, jeśli chce się zastrzec odmiennie skutki prawne, natomiast jeśli chce się wywołać te skutki, które określa art. 394 k.c., nie zastrzegać nie trzeba. Z art. 394 k.c. nie wynika, aby przy wręczeniu zadatku istniała potrzeba składania dodatkowych oświadczeń woli, określających skutki prawne jego wręczenia. Strony oczywiście mogą w umowie powielić (albo zmodyfikować) konsekwencje wręczenia zadatku, ale będzie to albo w pierwszym przypadku zbędne (poza znaczeniem informacyjnym dla stron), albo – w drugim – potrzebne dla wyłączenia skutków już wynikających z mocy ustawy (por. M. Gutowski (red.), Komentarz do art. 394 kodeksu cywilnego, tom I, teza 3, Warszawa 2016, op. Legalis).

Zdaniem Sądu Okręgowego, materiał dowodowy, w tym między innymi zeznania świadków, dają podstawy do wnioskowania, że w chwili podpisywania oświadczenia z dnia 30.08.2016 r. pozwany H. O. i jego brat M. O. byli w stanie upojenia alkoholowego i tym samym działali w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli. W tym też kontekście należało ocenić skuteczność złożenia w/w oświadczenia i możliwości zawarcia w przyszłości umowy przenoszącej własność nieruchomości, a nie - jak przyjął Sąd Rejonowy – czy kwota 20.000,00 zł przekazana pozwanemu i jego bratu przez C. D. stanowiła zadatek. Już bowiem w sprzeciwie od nakazu zapłaty został podniesiony tego rodzaju zarzut i w jego granicach należało ocenić niniejszą sprawę.

Przepis art. 82 k.c. stanowi, że nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Ustawodawca nie scharakteryzował możliwych przyczyn wyłączenia swobody. Z treści art. 82 k.c. wynika, że przyczyna wyłączenia świadomości lub swobody nie ma znaczenia, jedynie przykładowo są wyliczone takie przyczyny, jak choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy albo inne, choćby przemijające zakłócenie czynności psychicznych. Przyczyny mają tu charakter drugorzędny, z punktu widzenia skutków prawnych są bez znaczenia, ważny jest skutek, a nie przyczyna tych zaburzeń psychicznych. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2006 r. (IV CSK 7/05, Lex nr 180191), wyłączenie świadomości lub swobody musi wynikać z przyczyny wewnętrznej, a więc ze stanu, w jakim znajduje się osoba składająca oświadczenie woli, a nie z okoliczności zewnętrznych, w jakich osoba ta się znalazła. W doktrynie prawa i judykaturze podkreśla się, że stan braku świadomości nie musi być całkowity i zupełny, jednak częściowe wyłączenie świadomości musi być znaczne. Jeżeli występuje ograniczenie w stopniu mniejszym niż znaczny, w stopniu, który pozwala na rozeznanie, czego składający oświadczenie chce dokonać (powzięcie woli), oraz na dokonanie tego zgodnie z wolą składającego oświadczenie (wyrażenie woli), np. stan po spożyciu alkoholu niepowodujący jednak głębokiego upojenia alkoholowego, nie występuje wada oświadczenia woli w postaci braku świadomości lub swobody (tak: A. Jedliński, Komentarz do art. 82 k.c., w: System Informacji Prawnej Lex).

Podkreślenia też wymaga, że zaburzenie czynności psychicznych, o jakim mowa w art. 82 k.c. należy oceniać wyłącznie na moment składania przez daną osobę oświadczenia woli, natomiast nie w odniesieniu do dłuższego okresu. Sąd jednak, na zasadzie domniemania faktycznego, wnioskuje o stanie psychicznym osoby na moment składania oświadczenia woli, biorąc za podstawę wiadomości o jej stanie w dłuższym okresie (vide: A. Jedliński, Komentarz jw.).

W ocenie Sądu Okręgowego zebrany w sprawie materiał dowodowy daje podstawy do przyjęcia, że pozwany i jego brat w momencie podpisywania oświadczenia z dnia 30.08.2016 r. znajdowali się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Zeznający w sprawie świadkowie potwierdzali, że pozwani należeli do grona osób, regularnie nadużywających alkoholu i to w takim stopniu, że pili praktycznie codziennie i nierzadko upijali się do nieprzytomności (vide: zeznania świadków: K. R., J. R., W. C., K. M. Z. W. – k. 93-95). Również świadek C. D. przyznał (co było na jego niekorzyść więc zdaniem sądu wyłagodził swoją ocenę), że w momencie podpisania

oświadczenia z dnia 30.08.2016 r. od pozwanego i jego brata odczuwana była woń alkoholu (k. 92v-93). Co więcej, świadek W. C. zeznał, że w dniu 30.08.2016 r., zanim doszło do podpisania przedmiotowego oświadczenia wypił z pozwanymi litr wódki którą przywiózł. Zanim jednak przyjechał pozwani byli pijani, a na stole w ich domu zauważył częściowo opróżnioną butelkę po wódce. Kiedy świadek W. C. opuszczał ich ok. godz. 11.00 – 12.00, pozwany i jego brat byli kompletnie pijani („Ja pozostawiłem pozwanym kompletnie pijanych. M. to już nie dał rady więcej pić, a H. jeszcze się trzymał, ale słabo” – k. 94).

W tych warunkach uznać należy, że wszystkie opisane wyżej okoliczności wskazujące na wysoki stopień upojenia alkoholowego u pozwanego i jego brata w dniu 30.08.2016 r. winny wzbudzić u C. D. wątpliwości co do skuteczności czynności prawnych dokonywanych z pozwanymi. Zdaniem Sądu Okręgowego, materiał dowodowy nie uzasadniał nawet dopuszczenia dowodu z opinii biegłego od uzależnień od alkoholu na okoliczność stanu świadomości pozwanym, bowiem nie było możliwe realne odtworzenie tej sytuacji, w której doszło do sporządzenia przedmiotowego oświadczenia, nie było możliwe ustalenie bardzo dokładnie zawartości alkoholu we krwi i jakie stężenie alkoholu mieli pozwani przed podpisaniem oświadczenia. Zdaniem Sądu Okręgowego, pozwani w momencie podpisywania oświadczenia nie zdawali sobie sprawy z konsekwencji czynności prawnej, co więcej nie pamiętali okoliczności jego podpisania, a domyślili się że coś musieli podpisać kiedy znaleźli w domu 20 000 zł.. Dopiero w godzinach wieczornych 30.08.2016 r., pozwani doszukiwali się przyczyn, dla których w ich domu znajdowała się kwota 20.000,00 zł, nie mieli bowiem żadnego potwierdzenia zawarcia umowy przedwstępnej, a także próbowali skontaktować się z C. D. w celu anulowania zobowiązania. Za wiarygodnością przyjętej tezy o upojeniu alkoholowym pozwanego (wcześniej pozwanym) przemawia także niewypełnienie oświadczenia w zakresie danych z dowodu osobistego i miejsca zamieszkania. Gdyby bowiem pozwani byli trzeźwi i świadomie dokonywali czynności prawnej to z pewnością przedstawili by dowody osobiste z których dane byłyby spisane w oświadczeniu, zwłaszcza że dane osoby wręczającej zadatek były wpisane. Poza tym nie sposób jest też doszukać się wewnętrznego przekonania u pozwanego, aby godził się ostatecznie na zawarcie umowy przenoszącej własność nieruchomości na C. D., skoro wyrażał sprzeciw, aby działka ta miała być wykorzystana na budowę ośrodka wypoczynkowego (vide: zeznania świadków K. M., W. C.).

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał apelację powoda za bezzasadną i oddalił ją na podstawie art. 385 k.p.c. Nie ma bowiem żadnych podstaw do przyjęcia, że w dniu 30.08.2016 r. pozwany i jego brat działali z rozeznaniem i świadomie podjęli decyzję o sprzedaży działki.

Uwzględniając wynik postępowania odwoławczego, o kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto w myśl art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 z późn. zm.).

SSO Cezary Olszewski SSO Alicja Wiśniewska SSO Joanna Walczuk